

ВПЛИВ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕМОЦІЙНИЙ СТАН МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Кондратова Вікторія Вадимівна, доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти КЗ «Кіровоградський обласний ІППО імені Василя Сухомлинського», кандидатка педагогічних наук

***Анотація.** У статті розглядаються особливості впливу образотворчої діяльності школярів на їх емоційний стан, розкрито вплив кольорів на емоційну сферу дитини, наведено приклади вправ щодо визначення емоційного стану учня відповідно до кольорової гами, емоційного розвантаження, покращення настрою та забезпечення емоційного комфорту для дітей молодшого шкільного віку шляхом створення малюнків у різних художніх техніках.*

***Ключові слова:** колір, настрій, емоційна сфера, емоційний інтелект, образотворча діяльність, художні техніки.*

Постановка проблеми. В умовах реформування початкової освіти з урахуванням концепції «Нова українська школа», нових програм, одним із пріоритетних завдань для вчителів образотворчого мистецтва є забезпечення сприятливих умов для збагачення емоційної сфери дитини через образотворчу діяльність [1, 2, 3].

Вчені впевнені, що формування «розумних» емоцій, корекція недоліків емоційної сфери розглядаються в якості однієї з найбільш важливих пріоритетних завдань виховання.

З самого народження кожного з нас оточують кольори, що виявляють певний вплив на організм, нервову систему та психіку людини. Наукові дослідження показують, що кольори також впливають практично на всі аспекти нашого життя [4; 5; 6].

Багато спеціалістів вважають, що деякі хвороби обумовлені порушенням колірної гармонії організму людини: передозування або нестача кольорів. Було доведено: якщо середовище відзначається бідною кольоровою гамою, то виникають симптоми асенізації (недостатність кольору) та затримка

інтелектуального розвитку в дітей [5]. Тому потрібно збагачувати світ дітей різними яскравими кольорами.

Завдяки кольору молодші школярі виражають своє ставлення до навколишнього світу. Колір раніше за інші засоби зображення стає в дитячих малюнках і змістовним (виражає зміст, переживання, відчуття), і естетичним (показник красивого). Для дитини кожен колір наповнений настроєм.

Образотворча діяльність дає змогу дитині самовиразитися, виявити свої емоції та почуття. З метою формування емоційної сфери дитини засобами образотворчого мистецтва доречно використовувати властивості кольору впливати на емоційний стан людини, різноманітні художні техніки, теми, які сприяють виникненню позитивних емоцій, а також арттерапевтичні вправи.

Отже, образотворче мистецтво має надзвичайний потенціал для розвитку почуттєвої сфери, здійснення самокорекції психоемоційного стану, розвитку творчої особистості.

Аналіз досліджень і публікацій.

Першим позитивний і негативний вплив кольору на психіку людини виявив Й.В.Гете (трактат «Вчення про колір»), заклавши таким чином основи сучасної кольоротерапії. Він зазначав: «Кольори діють на душу: вони можуть викликати почуття, пробуджувати емоції та думки, які нас заспокоюють і хвилюють, породжують сум і радість» [6].

Доктор Макс Люшер, психолог та дослідник в області кольору прийшов до висновку, що вибір кольору дуже тісно зв'язаний із психологічними особливостями людини, із станом її здоров'я.

Японські вчителі важливого значення надають кольоровому навчанню, тобто правильному використанню кольору, який має таку властивість як виразність, а також здатність впливати на почуття людей (має емоційне значення) [7].

В Японії розроблена методика вивчення кольору в школі, а також методика розвитку відчуття кольору в кожній дитини засобами образотворчого мистецтва, що широко використовуються в японських загальноосвітніх школах. Дослідниця

повідомляє, що вже в дитячому садку дитина знайомиться з палітрою в 24 кольори й відтінки, другокласник повинен уміти користуватися фарбами 36 кольорів й відтінків та знати їх назви. Закінчуючи школу, кожний підліток має знати 240 відтінків кольорів, які мають номери і назви. Це 24 основних (за спектром) і 10 модуляцій кожного кольору [8].

Педагоги вважають, що розвиваючи культуру почуття кольору, можна збагатити емоційну сферу людини [9].

Дослідники в області кольоротерапії дійшли висновку, що лікування кольором допомагає при різних порушеннях емоційного стану людини. Сюди відносять стрес, невроз, безсоння, депресію, зниження працездатності тощо [5, 10].

Л.С. Вигодський вказував, що тільки збалансоване функціонування емоційної сфери та інтелекту, їх єдність може забезпечити успішне виконання будь-яких форм діяльності.

К. Узард писав: «Емоції енергитизують і організовують уяву, мислення і дію».

Деякі європейські інститути вивчили проблеми взаємозв'язку емоцій та інтелекту, а також їх вплив на досягнення успіху. Було доведено, що саме рівень розвитку «емоційного інтелекту» визначає близько 80% успіху в соціальній та особистій сферах життя, а коефіцієнт інтелекту, що вимірює ступінь розумових здібностей людини, – лише 20%.

Емоції і почуття виражають наше ставлення до того, що ми пізнаємо, до наших вчинків. Знання про емоції необхідні кожному для того, щоб зрозуміти інших і самих себе.

О. Просіна зазначає, що набуття учнями предметних компетентностей з мистецтва сприятиме розвитку емоційного інтелекту – дасть можливість учням зрозуміти свої та чужі емоції, сформує вміння знаходити засоби для управління емоціями [11].

Розвиток емоційного інтелекту відбувається лише через системне навчання мистецтву, через поетапне опанування мовою мистецтва, оволодіння засобами

творчого самовираження через художньо-творчу діяльність, набуття вмінь інтерпретувати твори мистецтва тощо.

Метою статті є висвітлення особливостей впливу образотворчої діяльності школярів на їх емоційний стан, впливу кольорів на емоційну сферу дитини, подання прикладів вправ щодо визначення емоційного стану учня відповідно до кольорової гами, емоційного розвантаження, покращення настрою та завдань щодо забезпечення емоційного комфорту для дітей молодшого шкільного віку через створення малюнків у різних художніх техніках.

Виклад основного матеріалу.

Одним із засобів виховання емоційності на уроках образотворчого мистецтва виступає колір. Кольорове бачення людини – явище унікальне і закономірне [7].

Відомий психолог С.Рубінштейн зауважував, що дія кольору зумовлена безпосереднім фізіологічним впливом його на людський організм, а також асоціаціями, що виникають під час сприймання певного кольору.

Пропоную розглянути, якими умовними ефектами володіють ті або інші кольори [5, 10].

Помаранчевий – будить радість життя, сприяє підвищенню працездатності, швидкому запам'ятовуванню інформації.

Червоний – активізує діяльність але при тривалому впливі підвищує втомлюваність, посилює агресивність. В минулі століття хворим скарлатиною з лікувальною метою було прийнято обмотувати горло червоним шарфом.

Блакитний – дуже добре впливає на нервову систему (допомагає зменшити хвилювання і зняти стрес. Цей колір уособлює спокій і прямоту, допомагає зосередитися на внутрішньому світі, стимулює появу нових ідей.

Рожевий – надає відчуття комфорту, заспокоює, сприймається людьми як м'який, що відповідає жіночності.

Жовтий – зміцнює, тонізує, пробуджує енергію і оптимізм, покращує настрій, мисленнєву діяльність, стимулює творчість, дисциплінованість, допомагає сконцентруватися.

Зелений – розслабляє, заспокоює, надає сильний антистресовий ефект, оскільки усуває стани крайньої втоми, позбавляє від негативних емоцій, відповідає за емоційну рівновагу, отже, сприяє гармонії.

При введенні в зелений колір жовтого він оживає, стає більш активним. При доданні синього, змінюється навпаки, він робиться більш серйозним, вдумливим.

Синій – заспокоює і розслабляє; стимулює мисленнєву діяльність.

Фіолетовий – послаблює працездатність і призводить до зайвої сонливості. Але є й позитивне – він пробуджує прагнення до духовного зростання.

Коричневий – символ впевненості й непохитності. Люди сприймають коричневий колір як колір землі, кори дерев.

В «Навчанні про колір» І.Гете писав: «колір – продукт світла, який викликає емоції». Коли ми говоримо: «почорнів від горя»; почервонів від гніву; позеленів від злоби», то не сприймаємо ці вирази буквально, а інтуїтивно пов'язуємо емоційні переживання людини зі здатністю виразити їх кольором. Першим фактом, з яким зіткнеться кожний дослідник відношення емоції – колір, є те, що воно не носить випадкового, довільного характеру; емоції та колір «зчеплені» між собою на дуже глибокій основі. Кольори не є знаками емоцій, здатними асоціативно викликати або виражати те чи інше почуття, вони постають перед людиною самі, як емоції, точніше, як об'єктивно втілені емоції [12].

Коли дітям потрібно намалювати щось «красиве», «приємне», то вони найчастіше використовують світлі, яскраві кольори – жовтий, червоний, оранжевий, блакитний, смарагдово-зелений. Проведений порівняльний аналіз використання «неповторних» кольорів дітьми різних країн показав дивну постійність у виборі кольору для зображення гарного та негарного.

Видатні живописці говорять про колір так: «Колір повинен виражати розуміння сутності життя, яке живе в нас», «Колір – це не засіб зовнішнього опису, а засіб душевного вираження», «Те, що я зображаю, я люблю або ненавиджу. Цим обумовлюється колір.» [12].

У різні часи кольоровий образ у творах мистецтва завжди був могутнім засобом для створення певної емоційної атмосфери, виявлення відношення автора

до того, що він зображає. У дитячій творчості на уроках образотворчого мистецтва ми бачимо ту ж здатність підпорядковувати кольорове рішення для вираження власного емоційного стану, свого ставлення до створеного образу (персонажу чи образу природи), свої почуття. Колір, композиція, зміст роботи – все це свідчить про вподобання юного митця, його індивідуальні та неповторні погляди на світ.

На уроках образотворчого мистецтва учні початкових класів знайомляться з основними й похідними, теплими й холодними кольорами, потім використовують їх з метою викликати у людини певні емоції і відчуття. Вивчаючи властивості кольорів, школярі створюють різноманітні композиції на основі нюансу, контрасту, теплої та холодної кольорової гамми, що орієнтовано на вивчення кольорової палітри природи, яка справляє гармонійний вплив на емоційний стан людини. Навчання колористики в початковій школі орієнтовано на виховання в учнів почуття прекрасного.

Набуття учнями предметних компетентностей з образотворчого мистецтва сприятиме розвитку емоційного інтелекту – дасть можливість учням розуміти свої та чужі емоції, сформує вміння знаходити засоби для управління емоціями.

На уроках образотворчого мистецтва в початкових класах доречно використовувати арттерапевтичні вправи з метою виявлення настрою, з яким прийшли діти до школи, з метою емоційного розслаблення, підняття настрою учнів за допомогою кольорів. Під час вивчення тем з кольорознавства школярі дізнаються не тільки про те, що є кольори основні й похідні, ахроматичні й хроматичні, теплі й холодні, контрастні й споріднені, а й про умовні властивості впливу кольорів на емоційний стан людини та розвивають навички створення образів за допомогою кольору у різних художніх техніках.

Щоб перевірити, з яким настроєм діти прийшли до школи, можна, наприклад, провести діагностичну вправу «Семицвітна квітка» чи «Малюнок настрою» [4].

Вправа «Семицвітна квітка». *Обладнання:* кольорові картки у формі пелюсток квітки, розкладені в довільному порядку.

Відповідність кольорової гами емоційному стану дитини: жовтий – радість; червоний – щастя; синій – образа; зелений – спокій; сірий – сум; помаранчевий – здивування; коричневий – втома.

Завдання. Візьміть у руки пелюстку того кольору, який вам сьогодні найбільше до вподоби.

Вправа «Малюнок настрою». *Завдання:*

1. Закрийте очі і уявіть колір, відповідний вашому настрою. А тепер по черзі опишіть свої відчуття, відповівши на запитання:

Який колір ви уявили?

Яка це фарба (гуаш чи акварель)?

Покажіть цей колір рухом.

Який ваш настрій на дотик?

Якої він температури?

2. Створіть образ свого настрою в живописній техніці, використовуючи акварельні чи гуашеві фарби.

Обговорення:

Чи однакового кольору малюнки?

Чим вони відрізняються?

Завдяки кольорам значно розширюється індивідуальна сфера переживань.

Вправа «Хвилинка – кольоринки» дає можливість школяру емоційно розвантажитися, відпочити.

Завдання:

1. Оберіть картку певного кольору.

2. Сядьте зручніше, розслабтесь і дивіться протягом 5 хвилин на обраний колір.

У 2 класі з концентру «Образотворче мистецтво» є тема «Живопис як вид образотворчого мистецтва. Вплив кольорів на емоційний стан людини. Оздоровчий малюнок.»

На початку уроку я пропоную учням пригадати, який головний засіб виразності творів, виконаних за допомогою фарб, які кольори є основними, які

похідними, як утворюються похідні кольори, які кольори холодні, які теплі. Потім діти дізнаються, що лаксики (фантастичні космічні герої, яких навчають школярі) почули про вплив кольору на людину і хотіли б більше про це дізнатися та навчитися створювати малюнки, враховуючи ці знання.

Школярі з'ясовують про вплив кольорів на емоційний стан людини та створюють оздоровчий малюнок за допомогою фарб у різних художніх техніках, дарують його батькам, родичам, друзям.

Моїсеєнко Вікторія.
Квітка ніжності та
спокою.

Моїсеєнко Вікторія.
Квітка енергії та
гармонії.

Мамам до Дня матері учні, враховуючи властивості кольору створюють малюнок – суцвіття бузку гуашшю та ватними паличками методом «тичкування» або гуашшю та двошаровими серветками методом «штампування».

Ознайомлюючись з поняттям «декоративний пейзаж» за допомогою кольорового різнобарв'я школярі створюють весняний пейзаж у відомих їм вже техніках: методом «тичкування» за допомогою ватних паличок та «штампування» серветкою.

Кондратова Вікторія. Декоративний пейзаж.

Кондратова Вікторія. Кущ бузка.

Даними пейзажами можна прикрасити спальну кімнату.

Малюючи фантастичний космічний пейзаж, діти втілюють на папері різнобарвну музику кольорів космосу, таємничих планет.

Моїсеєнко Вікторія. Кольорова планета.

Моїсеєнко Вікторія. Соната зірок.

Дітям подобається малювати реалістичні картини природи (пейзажі) у різні пори року. Можна запропонувати їм передати свій настрій в пейзажі, створивши мінорний або мажорний пейзаж.

Моїсеєнко Вікторія. Весна.

Моїсеєнко Вікторія. Людина з парасолькою.

Дітям можна запропонувати передати красу природи сільської місцевості у пасторальному пейзажі.

Кондратовна Вікторія. Пасторальний пейзаж.

Малюють спокійне або бурхливе море, створюючи картини у різний час доби.

Черткова Юлія. Море ввечері.

Кудряжицька Анастасія. Море вдень.

На уроках образотворчого мистецтва ознайомлюю учнів з цікавими фактами про тваринний та рослинний світ природи України. Учні малюють в графічних, живописних, змішаних техніках, ліплять.

Моїсеєнко Вікторія. Горобець.

Моїсеєнко Вікторія.
Ведмежатко.

Марченко Варвара.
Бурий ведмідь.

Кондратова Вікторія. Сірий журавель.

Кондратова Вікторія. Грибна сімейка.

Моїсеєнко Вікторія. Осіннє дерево.

Моїсеєнко Вікторія. Чорнобривців
насяля мати....

Дітям подобається фантазувати, створювати неповторні образи, витвори в різних художніх техніках. Можна запропонувати їм створити образ осені за допомогою природного матеріалу (засушеного опалого листя), декоративні троянди з мушлів, різдвяний вінок з горіхової шкаралупи тощо.

Висновки. На уроках образотворчого мистецтва потрібно створювати умови для формування колористичної культури молодших школярів в образотворчій діяльності, сприяти формуванню та розвитку навичок створення образів за допомогою кольору в різних художніх техніках, що дасть можливість розвинути емоційну сферу дитини, сприятиме розвитку емоційного інтелекту.

ДЖЕРЕЛА

1. Концептуальні засади реформування загальної середньої освіти (початкова освіта) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>.
2. Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.03.2018 № 268 «Про затвердження Типових освітніх та навчальних програм для 1-2 класів закладів загальної середньої освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://mon.gov.ua>.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 27.12.2018 р. № 1461 «Про затвердження типових освітніх програм для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-3-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>.
4. Хижняк Л.О. Нестандартні методи психологічної допомоги: кольоротерапія // [Електронний ресурс] – Режим доступу:
https://osvita.ua/school/lessons_summary/psychology/38702/
5. Кольоротерапія – ефективний засіб збереження здоров'я // [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/koloroterapiya---efektivnii-zasib---zberezhennya-z.html>
6. Колір // [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%80>

7. Такада Мотому. Нингэн-но мирай-э-но тэцу-гаку. (Філософія людського майбутнього.) – Токіо, 1977.
8. Пазюра Н.В. Особливості розвитку професійної освіти Східної Азії (Японія, Корея, КНР). – Навч.-метод. Посібник / Н.В. Пазюра – К.: Вид. «Альфа-ПК», 2012. – 268 с.
9. Символіка кольору в малюванні дитини // Обдарована дитина. – 2001. – №3. – С.12-18.
10. Кольоротерапія // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://uwm.com.ua/node/94>.
11. Просіна О. «Мистецтво» як один із головних предметів у школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/845-mistetstvo-yak-odin-iz-golovnikh-predmetiv-u-shkoli>.
12. Черненко Л.М. Колір як засіб виховання емоційності на уроках образотворчого мистецтва [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua › psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu › visnuk_25.

Kondratova V.V., Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Preschool and Primary Education of the Communal Institution "Kirovograd Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education named Vasily Sukhomlinsky", Kropivnitskyi, Ukraine

The influence of visual arts activity on the emotional state of a primary school student.

The article deals with the peculiarities of the influence of the visual arts activity of students on their emotional state, the influence of colors on the emotional sphere of the child, the examples of exercises to determine the emotional state of the student in accordance with the color gamut, emotional unloading, improving mood and providing emotional comfort for children by creating drawings in various artistic techniques.

On the basis of her own pedagogical experience, the author substantiates her position on creating conditions for the development of coloristic culture of younger schoolchildren in visual activity, the development of color perception and the

intensification of experimental research activities of children in working with color, creating images using color in various artistic techniques, which in its queue will provide an opportunity to develop the emotional sphere of the child, contribute to the development of emotional intelligence.

Key words: color, mood, emotional sphere, emotional intelligence, visual arts activity, art techniques.